

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยกรีกนิทานปรัมปราหรือตำนานหมายถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ได้ แต่ปัจจุบันตำนานหมายถึงเรื่องราวในมิตโทโลยี (Mythology) อันเป็นประมวลเรื่องสืบทอดกันมา แต่บรรพบุรุษ ในสมัยหลังกลุ่มวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเป็นความจริงและซึ่งจะอธิบาย โดยเจตนาและด้วยบทบาทของเทพเจ้า รวมทั้งให้คำชี้แจงแสดงเหตุผลในเรื่องกฎเกณฑ์ที่เราใช้ในการดำรงชีวิต¹ ตำนานเป็นเรื่องเล่าที่ไม่มีโครงเรื่องที่ซับซ้อน เรารับรู้ตำนานกรีกมาจากกวีซึ่งเป็นผู้ตีความหมายของเรื่องเล่าเดิมให้แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของกวีแต่ละคนในการเสนอวรรณกรรมนั้นๆ เรารู้เรื่องเทวดาตำนานมาจากวรรณคดีเรื่อง*อีเลียด (Iliad)* ของโฮเมอร์ดังที่อีดิธ แฮมมิลตัน (Edith Hamilton) ได้กล่าวไว้

The first written record of Greece is the *Iliad*. Greek mythology begins with Homer...The *Iliad* is, or contains the oldest Greek Literature.²

ตำนานกรีกมีอิทธิพลต่องานวรรณกรรมในทุกยุคทุกสมัย นักเขียนในสมัยกรีกและโรมัน นำเทวดาตำนานมาใช้เป็นโครงเรื่องในการประพันธ์บทละครอาทิเช่นบทละครเรื่อง *Electra* ของยูริพิดีส (Eurypides) บทละครเรื่อง *Prometheus Bound* ของเอเชคิลุส (Aeschylus) และบทละครเรื่อง *Oedipus the King* ของโซโฟคลีส (Sophocles) นักเขียนสมัยใหม่ก็ยังนิยมใช้เทวดาตำนานกรีกเป็นโครงเรื่องในงานของตน ตำนานออร์เฟอุสเป็นตำนานเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีโดยมีนักเขียนหลายคนได้หยิบยกตำนานนี้มาใช้ในการงานของตน งานวิจัยเรื่อง *ตำนานและศาสนาในวอด คริม เมย์ คัม: การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายกับ*

¹ ทองสุก เกตุโรจน์, *อธิบายศัพท์วรรณคดี* (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2529), หน้า 206.

² Edith Hamilton, *Mythology*, illus. by Steele Savage (New York: The New American Library, 1959), p. 14.

ภาพยนตร์ ของภทริยา กัลยานาม ชี้ให้เห็นการใช้ตำนานออร์เฟอุสในนวนิยายและการดัดแปลงมาเป็นภาพยนตร์ทำให้นิยายเรื่องและแนวคิดหลักของเรื่องเปลี่ยนไป ยิ่งไปกว่านั้นตำนานและศาสนาที่ปรากฏในนวนิยายและภาพยนตร์มีอิทธิพลต่อแนวคิดหลักของเรื่องที่แตกต่างกัน นวนิยายนำเสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา ส่วนภาพยนตร์นำเสนอแนวคิดหลักเรื่องความรักหลังความตายสัมพันธ์กับตำนานออร์เฟอุสที่ต้องสูญเสียคนรักและได้ตามไปช่วยเธอในโลกใต้พิภพ อีกทั้งในงานวิจัยฉบับนี้ยังได้มีการอ้างถึงวรรณกรรมเล่มอื่นที่มีตำนานนี้ปรากฏอยู่เช่น ในบทละครเรื่อง *Orpheus Descending* ของเทนเนสซี วิลเลียมส์และภาพยนตร์เรื่อง *Orphée* ของฌอง ก็อกโตซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาอย่างละเอียดต่อไป จะเห็นได้ว่าตำนานออร์เฟอุสเป็นที่รู้จักและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้แม้ในวรรณกรรมสมัยใหม่ ออร์เฟอุสเป็นบุตรชายคนหนึ่งของเทพมิวส์เทพแห่งศิลปะและราชาเออะกรัส (Oeagrus) แห่งแคว้นเธเรส* ออร์เฟอุสเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตีพิณ เสียงดนตรีที่เขาบรรเลงมีพลังจนไม่มีสิ่งใดสามารถต้านทานได้ ต่อมาเขาได้มีโอกาสเดินทางไปกับเรืออาร์โก(Argo) กับเจสัน(Jason) เพื่อค้นหาขนแกะทองคำ ความสามารถในการตีพิณของออร์เฟอุสได้ช่วยชีวิตวีรบุรุษที่เดินทางไปในเรืออาร์โกให้รอดพ้นจากนางพรายไซเรนส์(Sirens)** แต่เรื่องราวของออร์เฟอุสช่วงที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายคือการเดินทางเพื่อตามหายูริดีส(Eurydice)คนรักที่ตายไปแล้วให้กลับคืนมา ยูริดีสเสียชีวิตอย่างกะทันหันเนื่องจากถูกงูกัดหลังจากแต่งงานได้ไม่นาน ออร์เฟอุสไม่สามารถยอมรับการจากไปของหญิงคนรักได้ เขาจึงตัดสินใจลงไปสู่ดินแดนโลกใต้พิภพและพยายามนำเธอกลับคืนมา ออร์เฟอุสนำพิณติดตัวลงไปด้วย เสียงพิณของออร์เฟอุสทำให้ชาร์อน(Charon)รับเขาข้ามปากโดยไม่คิดค่าจ้าง สุนัขเซอริเบอรัส(Cerberus)ที่เฝ้าหน้าประตูทางเข้ายมโลกหยุดเห่า เทพเจ้าพลูโต(Pluto) ผู้ปกครองดินแดนแห่งความตายได้ฟังคำคร่ำครวญของออร์เฟอุสที่มีต่อหญิงคนรักที่จากไปแล้วรู้สึกใจอ่อนยอมให้ออร์เฟอุสนำภรรยา กลับคืนไปได้โดยมีข้อแม้ว่าห้ามออร์เฟอุสหันกลับมามองยูริดีสที่เดินตามมาข้างหลังก่อนจะผ่านพ้นเข้าสู่เขตโลกมนุษย์ ตลอดทางกลับขึ้นมาออร์เฟอุสไม่ได้หันกลับมามองยูริดีสเลย จนกระทั่ง

* เป็นดินแดนทางทิศตะวันออกของประเทศกรีซ

** สัตว์ประหลาดครึ่งสตรีครึ่งคนผู้มีเสียงไพเราะอาศัยอยู่ที่เกาะกลางทะเล เสียงเพลงของนางทำให้ชาวเรือหลงใหลจนต่างพากันกระโดดลงน้ำว่ายไปหานางและถูกนางจับกินเป็นอาหาร ดู ดวงตา สุพล, *ประมวลชื่อศัพท์จากเทวดานานกรีกและโรมัน* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 1715.

เมื่อออร์เฟอุสได้ยืนอยู่บนโลกมนุษย์แล้วเกิดนึกเป็นห่วงว่าภรรยาเดินตามมาทันหรือไม่ จึงหันกลับไปมองขณะที่ยูริติสยังอยู่ในโลกใต้พิภพ ทำให้เขาต้องสูญเสียยูริติสไปเป็นครั้งที่สอง ออร์เฟอุสได้พยายามอ่อนวอนขอซารอนให้ตนลงไปดินแดนโลกใต้พิภพอีกครั้งแต่ไม่สำเร็จ ออร์เฟอุสเสียใจกับการจากไปของคนรักจึงเดินทางไปอย่างไร้จุดหมาย และเฝ้าแต่คร่ำครวญหาภรรยาที่จากไป จนได้พบกับกลุ่มผู้หญิงเมแนดส์ (Maenads) ซึ่งบูชาเทพแบกคัส (Bacchus) พวกนางรุมทำร้ายออร์เฟอุสอย่างทารุณด้วยการฉีกเขาเป็นชิ้นๆ และนำศีรษะโยนทิ้งลงในแม่น้ำ เนื่องจากไม่พอใจที่ออร์เฟอุสไม่สนใจพวกนาง ต่อมาเหล่าเทพมิวส์ได้นำศีรษะของออร์เฟอุสไปฝังไว้ที่เชิงเขาโอลิมปัส³

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดัดแปลงตำนานออร์เฟอุสที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยใหม่หลายประเภททั้งบทละคร นวนิยาย บทภาพยนตร์ รวมทั้งศึกษาการดัดแปลงตำนานในวรรณกรรมเป็นบทภาพยนตร์ ตำนานที่นำมาศึกษาได้แก่ตำนานออร์เฟอุสและตำนานโลกใต้พิภพ รวมไปถึงวรรณกรรมเรื่องต่างๆที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การดัดแปลงตำนานออร์เฟอุสมาใช้ในวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยพิจารณาความเหมือนและความต่างด้านรูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมของนักเขียนแต่ละคน รวมทั้งจุดประสงค์ที่เลือกนำตำนานนี้มาใช้ตลอดจนภูมิหลังและสภาพสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงาน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

วรรณกรรมทั้ง 6 เรื่องคือ บทละครและบทภาพยนตร์เรื่อง *Orphée* บทละครเรื่อง *Orpheus Descending* นวนิยายเรื่อง *Orfe* นวนิยายเรื่อง *The Ground Beneath Her Feet* และนวนิยายเรื่อง *Season of Anomy* ต่างได้รับอิทธิพลจากตำนานออร์เฟอุสเช่นเดียวกันแต่มีความแตกต่างกันในการดัดแปลงชื่อบทประพันธ์ ชื่อตัวละคร คำเรื่อง แก่นเรื่อง รวมทั้งฉาก และจากภูมิหลัง

³ Edith Hamilton, *Mythology*, pp. 103-106.

และสภาพสังคมของผู้เขียน ความหลากหลายของการใช้ตำนานออร์เฟอุสในวรรณกรรมเป็นผลจากการที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอประเด็นที่แตกต่างกันออกไป

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1. ศึกษาวรรณกรรมซึ่งพบว่าได้รับอิทธิพลจากตำนานออร์เฟอุสจำนวน 6 เรื่องคือ

1. บทละครเรื่อง *Orphée* (1925) ของฌอง ก็อกโต (Jean Cocteau)
2. บทภาพยนตร์เรื่อง *Orphée* (1950) ของฌอง ก็อกโต (Jean Cocteau)
3. บทละครเรื่อง *Orpheus Descending* (1957) ของ เทนเนสซี วิลเลียมส์ (Tennessee Williams)
4. นวนิยายเรื่อง *Season of Anomy* (1973) ของโวล โซยอินกา (Wole Soyinka)
5. นวนิยายเรื่อง *Orfe* (1992) ของซินเทีย วอยท์ (Cynthia Voigt)
6. นวนิยายเรื่อง *The Ground Beneath Her Feet* (1999) ของซัลมาน รูซดี (Salman Rushdie)

1.4.2. ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของการนำตำนานออร์เฟอุสมาใช้ในวรรณกรรมทั้ง 6 เรื่อง ในด้านการดัดแปลงชื่อบทประพันธ์ ชื่อตัวละคร คำเรื่อง จาก แก่นเรื่อง พร้อมทั้งศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เขียน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ค้นหา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร ฯลฯ จากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ
2. ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Internet)
3. ค้นหาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นหาและนำข้อมูลที่พิจารณาว่าเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเปรียบเทียบกัน
4. สรุปผลข้อมูลที่วิเคราะห์ได้พร้อมทั้งนำเสนอรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่ม

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำนานออร์เฟอุสเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งหมดเรื่องของวรรณกรรมที่นำมาศึกษา เรียงตามลำดับปีที่แต่งตั้งต่อไปนี้

1. งานวิจัยเรื่อง " *The Orpheus Story and The Film of Jean Cocteau* " ของ Michael Charles Popkin (ไมเคิล ชาร์ลส์ ป็อบคิน)⁴

2. งานวิจัยเรื่อง " *ตำนานและศาสนาในวอด ดริม เมย์ คัม : การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายกับภาพยนตร์* " ของ ภัทริยา กัลยานาม⁵

3. งานวิจัยเรื่อง " *Family Relationships in selected young adult novels by Cynthia Voigt and Sue Ellen* " ของ Jenet Claire Rahamut (เจนเน็ต แคลร์ ราฮามัท)⁶

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 การเรียกชื่อตัวละครเอกในบทประพันธ์ของก๊อกโตยี้ดตามการออกเสียงของผู้แปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ ผู้แปลบทละครเรื่อง *Orphée* คือ คาร์ล ไวลด์แมน (Carl Wildman) ถอดเสียงชื่อตัวละครเอกว่า ออร์เฟ (Orphée) ผู้แปลบทภาพยนตร์เรื่อง *Orphée* คือ คาร์อล มาร์ติน สเปอริรี่ (Carol Martin-Sperry) ถอดเสียงชื่อตัวละครเอกว่า ออร์เฟอุส (Orpheus)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากตำนาน

⁴ Michael Charles Popkin, " *The Orpheus Story and The Film of Jean Cocteau* " [CD-ROM]. Abstract from Proquest file: Dissertation Abstract Item: 8023536, 1980.

⁵ ภัทริยา กัลยานาม, *ตำนานและศาสนาใน วอด ดริม เมย์ คัม: การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายกับภาพยนตร์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษารรคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

⁶ Jenet Claire Rahamut, "*Family Relationships in selected young adult novels by Cynthia Voigt and Sue Ellen* " [CD-ROM]. Abstract from Proquest file: Dissertation Abstract Item: 9609309, 1995.